

Bariery szerszego wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce

Wstęp

Instytucja upadłości konsumenckiej pełni ważną funkcję w społeczeństwie i gospodarce każdego kraju. Jest bowiem szansą dla niewypłacalnego konsumenta na oddłużenie, a w konsekwencji na tzw. drugie życie i możliwość dalszego normalnego rozwoju. Jest jednak traktowana jako przywilej i zarezerwowana dla konsumentów, którzy zachowali tzw. moralność płatniczą, czyli nie przyczynili się w sposób świadomy do niewypłacalności i nie zaciągali zobowiązań, w przypadku gdy ich sytuacja finansowa była już nadwyreżona.

Celem artykułu jest analiza przyczyn niskiego poziomu wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce i wskazanie na ich podstawie możliwych kierunków usprawnienia procedury oddłużeniowej. W artykule wykorzystano dane Ministerstwa Sprawiedliwości oraz wyniki prac Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego.

Artykuł składa się z czterech części. W pierwszej przedstawiono definicję i założenia teoretyczne upadłości konsumenckiej. Druga jest poświęcona scharakteryzowaniu przyjętej w Polsce koncepcji upadłości konsumenckiej. W trzeciej części przeanalizowano przyczyny niskiego poziomu wykorzystania konsumenckiej procedury oddłużeniowej w Polsce. W ostatniej zaś przedstawiono potencjalne kierunki usprawnienia instytucji upadłości konsumenckiej w naszym kraju.

1. Definicja upadłości konsumenckiej

W literaturze podmiotu pojęcie upadłości konsumenckiej nie jest definiowane jednoznacznie i jest zamiennie używane z pojęciem niewypłacalności i bankructwa gospodarstwa domowego. Słownik języka polskiego definiuje bankructwo jako sądownie ogłoszoną upadłość lub też jako częściową lub całkowitą niewypłacalność. W literaturze ekonomicznej za

* Dr, Katedra Bankowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański, e-mail: marta.penczar@ug.edu.pl, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot, tel. +48 58 523 13 01

upadłość gospodarstw domowych uznaje się postępowanie prawne mające na celu wyjaśnienie kondycji finansowej gospodarstwa domowego i ustalenia przyczyn bankructwa. Tam gdzie jest to zasadne, procedura sądowa powinna umożliwić udzielenie pomocy w postaci zawarcia ugody z wierzycielami w zakresie nieuregulowanych zobowiązań. Efektem końcowym procedury sądowej powinna być spłata części lub całości zobowiązań oraz umorzenia części/całości długów [Świecka, 2008].

Należy podkreślić, że niewypłacalność gospodarstw domowych prowadząca do upadłości i ogłoszenia bankructwa jest procesem wieloetapowym, której główną przyczyną jest nadmierne zadłużanie się konsumentów. Koncepcja upadłości konsumenckiej, odpowiadająca na problem nadmiernego zadłużenia, powinna być jednak zaprojektowana w taki sposób, aby nie dopuszczała do pokusy nadmiernego zadłużenia się konsumentów na koszt pozostałych obywateli. Upadłość nie może stanowić możliwości oddłużenia i nowego startu dla tych osób, które lekkomyślnie lub nawet z zamiarem niespłacenia długu zadłużyły się ponad swoje możliwości. W Polsce społecznie akceptowane jest podejście umożliwiające oddłużenie osób, które z przyczyn niezależnych od siebie (śmierć członka rodziny, choroba, rozwód) popadły w problemy finansowe. Nie można natomiast dopuścić do sytuacji, w której procedura upadłościowa jest zbyt liberalna. Zachęca to bowiem do braku brania odpowiedzialności za przyjęte zobowiązania kosztem uczciwych konsumentów.

Doświadczenia Amerykanów w zakresie liberalnego podejścia do upadłości konsumenckiej pokazały, że przywilej upadłości zaczął być przez konsumentów nadużywany na wielką skalę. Co więcej, lawinowego wzrostu liczby ogłaszanych bankructw nie można było powiązać z pogorszeniem sytuacji makroekonomicznej kraju. Wnioski o upadłość składano w okresie prosperity ekonomicznej, spadku bezrobocia i liczby rozwodów. W efekcie w 2005 r. amerykańskie prawo upadłościowe zostało zaostrzone. Kiedy prezydent George W. Bush podpisywał ustawę, powiedział, że „upadłość powinna być ostatnim krokiem w sytuacji zadłużenia, ponieważ jeśli ktoś nie spłaca swoich długów, płaci je za niego reszta społeczeństwa” [Lewicka-Strzałecka, Białowolski, 2007].

Analizując kwestie upadłości konsumenckiej, należy się odnieść do skutków, jakie niesie ze sobą bankructwo gospodarstw domowych. Instytucja upadłości konsumenckiej ma bowiem na celu m.in. niwelowanie negatywnych konsekwencji nadmiernego zadłużenia konsumentów. W lite-

raturze przedmiotu wskazuje się, że niewypłacalność gospodarstw domowych jest dotkliwa nie tylko dla nich samych, ale pośrednio wpływa także na stan budżetu państwa, sektor bankowy i podmioty gospodarcze. Można więc powiedzieć, że negatywne implikacje niewypłacalności mają charakter ekonomiczny i społeczny.

2. Koncepcja i skala upadłości konsumenckiej w Polsce

Pierwsze próby ustanowienia instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce podjęto w 2003 r. w poselskim projekcie ustawy o przeciwdziałaniu niewypłacalności oraz o upadłości osoby fizycznej. Z uwagi na liczne kontrowersje wokół projektu regulacji oraz zmiany układu sił w Parlamencie Rzeczypospolitej Polskiej ustawa nie została przyjęta. Do kwestii upadłości konsumenckiej wrócono w 2008 r. wraz z rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [Rządowy projekt..., 2008]. Po pracach w komisjach Sejm RP 5 grudnia 2008 r. uchwalił ustawę, którą Prezydent RP podpisał 15 grudnia 2008 r. [Ustawa..., 2008]. Ustawa weszła w życie 31 marca 2009 r.

Regulacja upadłości konsumenckiej w Polsce ma celu dwie ważne funkcje:

- umożliwić rozwiązanie problemu niewypłacalności, z którym dłużnik nie może samodzielnie sobie poradzić pomimo odpowiedzialnego zaciągania zobowiązań oraz prób porozumienia się z wierzycielami,
- zapewnić wierzycielom mającym problemem egzekucji od osób fizycznych przeprowadzenie tej likwidacji w sprawdzonych i wypróbowanych ramach postępowania upadłościowego¹.

Generalnie koncepcja upadłości konsumenckiej w Polsce opiera się na restrykcyjnych zasadach dostępu do możliwości oddłużenia. Jest to z jednej strony wynik ograniczeń budżetowych naszego kraju. Z drugiej natomiast wprowadzenie restrykcyjnych założeń procedury oddłużeniowej podyktowane było chęcią stopniowego nadawania przywilejów w zakresie możliwości ogłoszenia upadłości. Pozwoliło to na uniknięcie sytuacji, w której trzeba byłoby wycofywać się z regulacji, które zapewniałyby nadmierną ochronę. Skala upadłości konsumenckiej powinna być bo-

¹ Interes wierzycieli jest chroniony dwutorowo – poprzez możliwość zaspokojenia się z masy upadłościowej konsumenta i w ramach planu spłaty wierzycieli, określającego wysokość miesięcznych spłat wierzytelności, zatwierdzonych przez sąd na wniosek upadłego.

wiem zawsze dostosowana do sytuacji gospodarczej kraju, w tym możliwości budżetowych i rynków finansowych.

Upadłość konsumencka w Polsce ma charakter procedury oddłużeniowej, z której mogą skorzystać osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej i których niewypłacalność nastąpiła wskutek wyjątkowych i niezależnych od nich okoliczności (art. 4913). Upadłość konsumencka jest wyłącznie postępowaniem likwidacyjnym, nie obejmuje bowiem możliwości upadłości poprzez zawarcie układu z wierzycielami. Z procedury upadłościowej nie mogą skorzystać ci konsumenci, którzy, będąc już niewypłacalnymi, zaciągali dalej zobowiązania finansowe lub zrezygnowali z pracy.

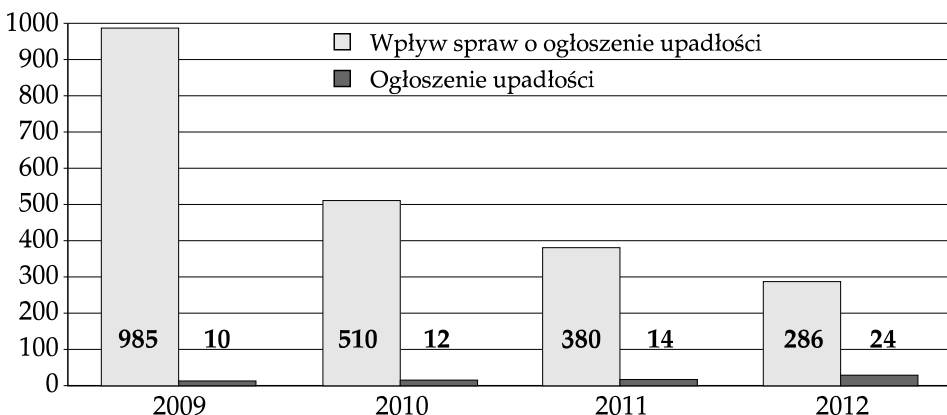
Upadłość jest traktowana jak przywilej dla dłużnika, u podstaw którego leży koncepcja tzw. zasłużonego nowego startu, z którego konsument może skorzystać raz na dziesięć lat.

Procedura upadłościowa może być wszczęta jedynie w sytuacji występowania więcej niż jednego wierzyciela oraz posiadania masy upadłościowej przez konsumenta. Oznacza to, że konsument musi dysponować majątkiem, który pokryje koszty procedury upadłościowej oraz wierzycielności pierwszej kategorii.

Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, iż od początku obowiązywania regulacji dotyczącej upadłości konsumenckiej (kwiecień 2009 r. – grudzień 2012 r.) do sądów wpłynęło 2161 wniosków o ogłoszenie upadłości. Skala złożonych wniosków do sądów jest więc znikoma w stosunku do szacunków przedstawianych w projektach ustaw zgłoszonych do sejm w 2007 r. Liczba osób, które mogą być niewypłacalne szacowana była bowiem od 500 tys. do 2 mln konsumentów. Co więcej, analiza wniosków złożonych w poszczególnych latach świadczy o malejącym zainteresowaniu konsumentów procedurą upadłościową w obecnym kształcie. O ile w 2009 r. do sądów wpłynęło 985 wniosków, to w 2010 roku blisko dwukrotnie mniej (510), w 2011 r. 2,5-krotnie mniej (380), a w 2012 r. blisko 3,5-krotnie mniej (286).

Ponad 2 tys. złożonych wniosków o upadłość nie oznacza automatycznie analogicznej skali ogłoszonych upadłości. Skala realnie ogłoszonych upadłości przez sądy jest bowiem zgoła odmienna. Mianowicie, na przestrzeni czterech lat obowiązywania regulacji w zakresie upadłości konsumenckiej ogłoszonych zostało zaledwie 60 upadłości, co stanowi jedynie ok. 3% złożonych w sądzie wniosków w latach 2009-2012.

Rysunek 1. Liczba wniosków oraz ogłoszonych upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w Polsce w latach 2009-2012

Źródło: Dane IBnGR na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości.

3. Przyczyny niskiego poziomu wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce

Wskazana powyżej dysproporcja między liczbą złożonych wniosków o ogłoszenie upadłości konsumenckiej a liczbą faktycznie ogłoszonych przez sąd upadłości jest bardzo wyraźna. Warto zatem znaleźć przyczyny niskiej skali upadłości konsumenckiej w Polsce w stosunku do zgłaszanego zapotrzebowania. Zdiagnozowane przyczyny mogą być bowiem pomocne w usprawnieniu instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce.

Analiza danych Ministerstwa Sprawiedliwości z lat 2009-2012 wskazuje, że średniorocznie 96% złożonych wniosków zostało prawomocnie zwróconych przez sąd, oddalonych lub odrzuconych z powodu niedopuszczalności i z przyczyn formalnych.

Okolo 49,3% złożonych wniosków o ogłoszenie upadłości w latach 2009-2012 zostało prawomocnie zwróconych, w tym ok. 55% wniosków [Jaślikowski, 2011] prawomocne zwrócenie nastąpiło w wyniku niezachowania warunków formalnych lub nieuiszczenia należnej opłaty od pisma procesowego (art. 130 Kodeksu postępowania cywilnego). W odniesieniu natomiast do 37% prawomocnie zwróconych wniosków zastosowano art. 25 Prawa upadłościowego i naprawczego, odnoszący się do sytuacji, w której do wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika nie zostało dołączone oświadczenie na piśmie co do prawdziwości danych zawartych we wniosku. Można więc stwierdzić, że są to uchybienia formalne ze strony zainteresowanych konsumentów, które przy odpowiednim po-

ziomie edukacji finansowej i pomocy ze strony środowisk prokonsumenckich można wyeliminować lub przynajmniej ograniczyć.

Druga grupa przyczyn dysproporcji między liczbą złożonych wniosków a skalą ogłoszonych przez sąd upadłości ma bardziej złożony charakter, niewynikający już z uchybień czysto formalnych, i odnosi się do średnio ok. 43,4% wniosków, które zostały oddalone przez sąd.

Tablica 1. Ewidencja spraw upadłościowych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w latach 2009-2012 (w %)

Rok	Wnioski o ogłoszenie upadłości:			
	Ogłoszenie upadłości	Oddalone przez sąd	Prawomocnie zwrócone	Załatwione w inny sposób (np. odrzucone z powodu niedopuszczalności lub z przyczyn formalnych)
2009	1,3	42,8	53,9	2,0
2010	2,1	45,3	47,2	5,3
2011	3,8	46,7	46,2	3,3
2012	8,7	38,8	50,0	2,5
2009-2012	4,0	43,4	49,3	3,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości.

Zasadniczą przyczyną oddalenia wniosków (w przypadku ok. 70% spraw) był fakt braku wystarczającego majątku, będącego w posiadaniu niewypłacalnego dłużnika, na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 13 Prawa upadłościowego i naprawczego). W przypadku 27% wniosków oddalenie przez sąd nastąpiło na podstawie braku okoliczności wyjątkowych i niezależnych zaistnienia niewypłacalności konsumenta, a w 13% na skutek zaciągania przez dłużnika zobowiązań, gdy był już niewypłacalny. Podstawą oddalenia wniosku przez sąd w niektórych przypadkach było kilka wskazanych powyżej przesłanek jednocześnie.

Podsumowując, analiza przyczyn dysproporcji między liczbą złożonych wniosków o ogłoszenie upadłości a skalą realnie ogłoszonych upadłości wynika w dużym stopniu z nieznamomości procedury upadłościowej przez konsumentów i warunków dopuszczających do przywileju odroczenia. Wskazuje to na niski poziom edukacji finansowej konsumenten-

tów, którzy nie rozumieją istoty upadłości konsumenckiej przewidzianej w obecnych przepisach prawnych.

Nie zmienia to jednak faktu, że skala ogłoszonych upadłości jest w Polsce bardzo niska w stosunku do potencjału ludnościowego naszego kraju, a instytucja upadłości konsumenckiej praktycznie nie funkcjonuje. Doświadczenia krajów europejskich wskazują na znacznie wyższą skalę wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej i pomoc „w nowym starcie” życiowym. Biorąc pod uwagę wskaźnik ogłoszonych upadłości na 100 tys. mieszkańców, Polska osiąga poziom 0,04, podczas gdy w Hiszpanii wynosi on 2,1, we Francji – 86,2, w Niemczech – 158,8, a w Wielkiej Brytanii – 193,4. Oczywiście, jak zostało to podkreślone powyżej, skala upadłości konsumenckiej musi być dostosowana do możliwości gospodarczych i budżetowych kraju. Warto jednak zastanowić się, czy obowiązującą obecnie ustawę można udoskonalić tak, aby odpowiadała na zapotrzebowanie społeczne i była adekwatna do możliwości budżetowych.

4. Kierunki usprawnienia instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce

Analiza niskiego poziomu wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce jest przedmiotem zainteresowania wielu środowisk, w tym m.in. Ministerstwa Sprawiedliwości, Związku Banków Polskich (ZBP), organizacji konsumenckich. Analiza propozycji pozwoliła na zidentyfikowanie kilku barier, których usunięcie umożliwiłoby szerszy dostęp do procedury oddłużeniowej.

Po pierwsze, duży odsetek wniosków o upadłość został oddalonych przez sąd w związku z brakiem wystarczającego majątku dłużnika na pokrycie kosztów postępowania. Oznacza to także, że z posiadanego majątku nie będą mogli zaspokoić się wierzyciele niewypłacalnego dłużnika.

Można zatem wywnioskować, że dostęp do procedury oddłużeniowej posiada konsument, który dysponuje określonym majątkiem, wystarczającym wyłącznie na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, ale niegwarantującym zaspokojenia roszczeń wierzycieli, w sytuacji gdy niewypłacalny dłużnik nie posiada zatrudnienia i nie ma perspektyw na podjęcie pracy.

Z kolei z możliwości skorzystania z procedury oddłużeniowej wyłączony jest konsument, którego potencjał zarobkowy umożliwi pokrycie kosztów postępowania i zaspokojenie wierzycieli (nawet w większym

stopniu niż w pierwszym przypadku), ale nie dysponuje na starcie majątkiem, którego wymaga dzisiejsze uregulowanie prawne i dotyczy tzw. problemu ubóstwa masy upadłościowej. Powstaje pytanie, czy taki konsument powinien być wyłączony z przywileju możliwości ogłoszenia upadłości, przy założeniu oczywiście, że niewypłacalność powstała z przyczyn od niego niezależnych.

Biorąc pod uwagę, że procedura upadłościowa powinna zmierzać do jak najszerzego zaspokojenia roszczeń wierzycieli i ochronę ich interesów, zasadna wydaje się skala zaspokojenia, a nie sposób zaspokojenia. Oznacza to, że wykluczenie osób nieposiadających majątku w momencie składania wniosku, ale gwarantujących zaspokojenie sędownie przedstawionych wierzytelności w inny sposób, może godzić w interesy wierzycieli.

Z punktu widzenia wierzyciela, celem postępowania upadłościowego nie jest likwidacja majątku dłużnika, ale optymalizacja poziomu zaspokojonych wierzytelności.

Wiąże się z tym także kwestia obecnej procedury upadłościowej uregulowanej wyłącznie jako postępowanie likwidacyjne, uniemożliwiający tym samym zawarcie układu z wierzycielami, analogicznie do prawa posiadanego przez przedsiębiorców. Możliwość wprowadzenia w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej zawarcia układu z wierzycielami gwarantowałaby zaspokojenie roszczeń wierzyciela, nawet w przypadku braku początkowego majątku. Zaspokojenie wierzycieli i pokrycie kosztów postępowania upadłościowego mogłoby wówczas następować na podstawie planu spłat zaproponowanego przez niewypłacalnego dłużnika i zatwierdzanego przez sąd, w którym dłużnik przyjmowałby na siebie obowiązek comiesięcznych określonych spłat, na poziomie satysfakcjonującym stronę wierzycieli. Warunkiem uzyskania przywileju oddłużenia byłoby obligatoryjne, zgodne z decyzją sądu, wykonanie planu spłat przez dłużnika.

Możliwość wprowadzenia zawarcia układu z wierzycielami dałaby możliwość naprawienia błędnych decyzji finansowych z przeszłości, powstałych w okolicznościach niezależnych od konsumentów, a jednocześnie nie wykluczałaby dłużników nieposiadających majątku. Bezzasadna wydaje się bowiem dyskryminacja obywateli o znikomym majątku w momencie składania wniosku, ale posiadających potencjał do zaspokojenia roszczeń wierzycieli z osiągniętych na bieżąco dochodów.

Rekomendacje przygotowane przez Zespół Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego [Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości, 2012] odnoszą się ponadto do zniesienia obecnego przepisu umożliwiającego wszczęcie procedury upadłościowej w przypadku występowania jednego wierzyciela. Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest m.in. fakt, że nie należy stanowić prawa, które generuje pokusę zaciągnięcia przez dłużnika zobowiązań u większej ilości wierzycieli tylko dlatego, że gwarantować to będzie możliwość ewentualnego ogłoszenia upadłości. Wydaje się, że celowe byłoby nagrodzenie osób, którym zależało na terminowym regulowaniu pozostałych zobowiązań pomimo znajdowania się już w trudnej sytuacji finansowej, i danie im również przywileju oddłużenia.

Istotną barierą dostępu do procedury oddłużeniowej w Polsce jest dzisiaj także problem właściwego oszacowania wielkości kosztów postępowania. Biorąc pod uwagę, że w ok. 70% wniosków oddalonych przez sąd, przyczyną oddalenia był problem tzw. ubóstwa masy upadłościowej, a więc brak dostatecznego majątku na pokrycie kosztów postępowania, zasadne wydaje się bardziej precyzyjne uregulowanie wysokości kosztów postępowania, np. w zależności od wielkości majątku dłużnika i dążenia do ich minimalizacji, tym bardziej że dzisiejsza praktyka sądów jest w tej kwestii niejednoznaczna. Podjęcie procedury upadłościowej nie może bowiem zależeć od miejsca złożenia wniosku i praktyki danego sądu w kwestii ustalenia wysokości kosztów postępowania, które powinny być wystandaryzowane.

Pierwszą wskazaną grupą przyczyn niskiego wykorzystania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce była kwestia prawomocnego zwrócenia wniosku (średnio dotyczyło to 49,3% ogółu złożonych wniosków). Wiele środowisk, w tym Zespół Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego, wskazuje na zawilość i niejasność wymogów formalnych we wniosku o ogłoszenie upadłości jako barierę w dostępie do procedury oddłużeniowej. Powyższa sytuacja w dużym stopniu wynika z faktu, że zakres wymogów formalnych dotyczących upadłości konsumenckiej znajduje się w części ogólnej prawa upadłościowego i naprawczego. Takie uregulowanie przepisów wiąże się z ograniczeniem ich przejrzystości i czytelności dla przeciętnego konsumenta, który musi podjąć decyzję, czy dane przepisy dotyczą jego czy też przedsiębiorcy. Należy przy tym uwzględnić, że zakres wymogów for-

malnych przewidziany dla przedsiębiorcy powinien być zróżnicowany w przypadku konsumenta, który nie jest profesjonalistą i specjalistą w tym zakresie i nie prowadzi ksiąg handlowych.

Wiąże się z tym także kwestia licznych odniesień w procedurze upadłości konsumenckiej do innych przepisów zawartych w prawie upadłościowym i naprawczym. Celowa byłaby zatem poprawa spójności i czytelności przepisów dotyczących upadłości konsumenckiej poprzez umiejscowienie wszystkich przepisów dotyczących konsumenckiej procedury oddłużeniowej w jednym miejscu. Należy ponadto uwzględnić, że postępowanie upadłościowe w przypadku przedsiębiorstw ma odmienny charakter od konsumenckiego, z uwagi m.in. na cel i sam proces prowadzonego postępowania.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza wskazuje, że upadłość konsumencka w obecnym kształcie prawnym nie pozwala na skuteczne przeprowadzenie procedury oddłużeniowej niewypłacalnych konsumentów. Jedynie w przypadku 4% wniosków złożonych do sądów ogłoszona została sądowa upadłość konsumencka. Co więcej, analiza wniosków złożonych w poszczególnych latach świadczy o malejącym zainteresowaniu konsumentów procedurą upadłościową w obecnym kształcie. O ile w 2009 r. do sądów wpłynęło 985 wniosków, to w 2010 r. blisko dwukrotnie mniej (510), a w 2012 r. blisko 3,5-krotnie mniej (286).

Przedstawione w artykule bariery dostępu do procedury upadłościowej w Polsce to przede wszystkim kwestie zawichości formalnych z punktu widzenia konsumentów i tzw. ubóstwo masy upadłościowej, czyli brak wystarczającego majątku na pokrycie kosztów postępowania i wiarygodności pierwszej kategorii.

Biorąc pod uwagę społeczną i gospodarczą istotność możliwości ogłoszenia upadłości konsumenckiej, celowe wydaje się przemodelowanie obecnego kształtu procedury oddłużeniowej w Polsce, jednakże bez zbytniej liberalizacji warunków. Prace Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego oraz innych środowisk idą przede wszystkim w kierunku umożliwienia ogłoszenia upadłości osobom nieposiadającym majątku w momencie składania wniosku, ale gwarantującym zaspokojenie sądownie przedstawionych wiarygodności w inny sposób. Celem postępowania upadłoś-

ciowego nie jest bowiem likwidacja majątku dłużnika, ale optymalizacja poziomu zaspokojonych wierzytelności.

Z drugiej strony, z uwagi na trudności konsumentów z wypełnieniem wymogów formalnych wniosku o upadłość celowa jest poprawa spójności i czytelności przepisów dotyczących upadłości konsumenckiej, poprzez umiejscowienie wszystkich przepisów dotyczących konsumenckiej procedury oddłużeniowej w jednym „miejscu”, by zakres wymogów formalnych dotyczących upadłości konsumenckiej nie dotyczył jednocześnie części ogólnej prawa upadłościowego i naprawczego.

Literatura

1. *Insolvencies in Europe, 2010/11*, Creditreform, http://www.creditreform.de/Deutsch/Creditreform/Presse/Archiv/Insolvenzen_Europa/2010-11/Insolvencies_in_Europe_2010-11.pdf, dostęp dnia 31.03.2013.
2. Jaślikowski M. (2011), *Upadłość konsumencka*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa.
3. Lewicka-Strzałecka A., Białowski P. (2007), *Etyka zobowiązań finansowych i stosunek do instytucji upadłości konsumenckiej*, Warszawa.
4. Pawłowicz L., Lepczyński B., Penczar M. (2007), *Ekonomiczne skutki przyjęcia ustawy o upadłości konsumenckiej w Polsce*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
5. Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego (2012), Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa.
6. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, druk nr 831, z dnia 17 lipca 2008 r.
7. Świecka B. (2008), *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*, Difin, Warszawa.
8. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1572.

Streszczenie

W artykule przedstawiono założenia teoretyczne i koncepcję przyjętej w Polsce procedury upadłościowej. Problemem badawczym podjętym w artykule była analiza przyczyn niskiej skali wykorzystywania instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce. Na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości zdiagnozowano, że średniorocznie 96% złożonych wniosków zostało prawo-

mocnie zwróconych przez sąd, oddalonych lub odrzuconych z powodu niedopuszczalności i z przyczyn formalnych. Głównymi przyczynami braku przyjęcia przez sąd wniosków były uchybienia formalne oraz brak wystarczającego majątku na pokrycie kosztów postępowania.

Na podstawie omówionych barier dostępu do konsumenckiej procedury oddłużeniowej w artykule przedstawiono potencjalne kierunki usprawnienia instytucji upadłości konsumenckiej, w tym m.in. poprawa spójności i czytelności przepisów dotyczących upadłości konsumenckiej oraz likwidacja problemu tzw. ubóstwa masy upadłościowej.

Słowa kluczowe

upadłość konsumencka, procedura oddłużeniowa, nadmierne zadłużenia, niewypłacalność konsumencka

Barriers to wider use of the consumer bankruptcy in Poland (Summary)

The paper presents the theoretical assumptions and adopted concept of consumer bankruptcy proceedings in Poland. The research problem undertaken in the article was to analyze the causes of the low rate of use of the consumer bankruptcy in Poland. Based on data from the Ministry of Justice, it was diagnosed, that the average 96 per cent. applications were finally returned by court, remote or rejected on grounds of inadmissibility and formal reasons. The main reasons for the lack of acceptance applications by the court were procedural shortcomings and lack of sufficient assets to cover the costs of the proceedings.

On the basis of the identified barriers to consumer debt write procedures, the article presents the potential ways to improve the consumer bankruptcy, including improve the coherence and readability of the provisions relating to bankruptcy and liquidation of the bankruptcy estate of poverty.

Keywords

consumer bankruptcy, over-indebtedness, consumer insolvency